

УДК 336.64

Фрунза С. А.

доцент, кандидат економічних наук  
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті  
м. Кропивницький, Україна

## ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ НА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ГОСПОДАРСТВ

У сучасних умовах глобальної економіки підприємства функціонують у середовищі, що характеризується підвищеною турбулентністю, швидкоплинними змінами та нестабільністю світових фінансових ринків. Такі процеси істотно посилюють значення фінансової безпеки підприємства (ФБП), що виступає ключовою передумовою їх стабільності, конкурентоспроможності та довгострокової життєздатності.

Глобальні виклики - воєнно-політичні конфлікти, енергетична та ресурсна криза, трансформація міжнародних торговельних потоків, посилення інфляційного тиску, курсова волатильність і масштабна цифровізація фінансових процесів - суттєво впливають на фінансові результати бізнесу та визначають необхідність формування сучасних механізмів захисту фінансових інтересів підприємств.

Особливо гостро проблема забезпечення ФБП постає перед аграрними підприємствами України, діяльність яких залежить від сезонності, нестабільності експортних ринків, природно-кліматичних умов та змін державної регуляторної політики [1].

З одного боку, підприємства АПК забезпечують продовольчу безпеку країни, а з іншого - залишаються вразливими до коливань макроекономічних показників, зростання вартості енергоресурсів, обмеженого доступу до кредитних ресурсів, логістичних бар'єрів і ризиків, пов'язаних з воєнним станом. За таких обставин формування ефективної системи фінансової безпеки перетворюється на стратегічний чинник підтримання безперервності діяльності та розвитку підприємства.

До найбільш вагомих глобальних викликів, що формують фінансову небезпеку підприємств, належать:

**1. Геополітична нестабільність та військові конфлікти.** Воєнні дії, політичні ризики та зміна зовнішньоекономічних зв'язків спричиняють скорочення інвестицій, зниження ділової активності, підвищення вартості страхування операцій і зростання невизначеності у прогнозуванні фінансових потоків. В умовах воєнного стану особливо актуальним стає постійний моніторинг регуляторних змін, які можуть суттєво впливати на господарську діяльність підприємств.

**2. Інфляційні процеси та валютні коливання.** Прискорення інфляції зменшує купівельну спроможність, підвищує собівартість продукції та значно ускладнює стратегічне фінансове планування. Волатильність валютних курсів формує додаткові ризики як для імпортозалежних, так і для експортоорієнтованих підприємств.

**3. Енергетична та ресурсна вразливість.** Кризові явища на енергетичних ринках потребують диверсифікації джерел енергії, впровадження енергоощадних технологій, модернізації обладнання. Коливання цін на енергоресурси критично впливають на фінансові результати підприємств.

**4. Швидка цифровізація економіки та зростання кіберзагроз.** Цифрові технології відкривають нові можливості для ефективного управління бізнесом, але водночас формують нову сферу ризиків - кібератаки, викрадення даних, фінансові шахрайства. Тому підприємства мають інвестувати у системи кіберзахисту, удосконалювати регламенти інформаційної безпеки та здійснювати моніторинг цифрових загроз [3].

**5. Порушення логістичних ланцюгів та виробничих процесів.** Глобальні кризи призводять до нестабільності поставок, зростання транспортних витрат, браку сировини і пошуку альтернативних контрагентів. Це ускладнює управління запасами та збільшує

виробничі ризики.

Таким чином, сучасні глобальні виклики формують складний комплекс зовнішніх і внутрішніх загроз для фінансової безпеки підприємств, що потребує розроблення адаптивних стратегій, дієвих механізмів управління ризиками та підвищення варіативності фінансових рішень.

В економіці при дослідженні антикризового управління виділяють три стадії на яких виникають фактори, що супроводжують загрозу розвитку кризи. Відповідно на першій стадії виділяють фактори, що погіршують фінансовий стан підприємства та зниження обсягів прибутку. На другій стадії відбувається зниження показників виробництва, збільшення кредиторської та дебіторської заборгованості. На третій стадії виникає критичний стан фінансового стану, що призводить до виникнення банкрутства підприємства [2, 59с.].

Також фактори впливу на ФБП можна поділити на такі складові, як:

1. Геополітична нестабільність: санкції й торговельні обмеження; зростання вартості ресурсів.
2. Економічні кризи: фінансова нестабільність, інфляція та зниження купівельної спроможності
3. Регулярні зміни: збільшення податкового навантаження, упровадження екологічних стандартів, торговельні та митні бар'єри.
4. Екологічні загрози: декарбонізація та «зелені» технології; кліматичні зміни; витрати на екологічні ініціативи.
5. Соціально-демографічні зміни: старіння населення, дефіцит кадрів.

У сучасних умовах глобалізації аграрні підприємства стикаються з широким спектром фінансових ризиків, інтенсивність яких зростає під впливом геополітичних, макроекономічних та ринкових чинників. Нестабільність продовольчих ринків, коливання валютних курсів, зміна світових цін на сільськогосподарську продукцію і ресурси, порушення логістики, а також вплив воєнних подій формують складне і динамічне ризикове середовище. Тому застосування науково обґрунтованих методів діагностики та аналізу фінансових ризиків стає критично важливим інструментом стратегічного управління та забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств.

#### *1. Методи кількісного аналізу фінансових ризиків*

1.1. Дисперсійно-кореляційний аналіз. Дозволяє виявити силу та напрямок взаємозв'язку між фінансовими показниками (дохід, собівартість, рентабельність, кредитне навантаження) та зовнішніми чинниками (інфляція, ціни на зернові, курс валют). Для аграрного бізнесу такий підхід дає змогу визначити ключові фактори чутливості.

1.2. Сценарний аналіз (optimistic–realistic–pessimistic). Оскільки аграрний сектор залежить від сезонності та погоди, сценарний аналіз дає змогу моделювати можливі зміни доходів, витрат і грошових потоків за різних сценаріїв розвитку ринкової та природно-кліматичної ситуації.

1.3. Метод Монте-Карло. Використовується для імітаційного моделювання ризиків за умов невизначеності. Для аграрних підприємств він дозволяє оцінити ймовірність недоотримання урожайності, втрат запасів, відхилення в доходах залежно від волатильності ринку.

1.4. Value at Risk (VaR). Дає кількісну оцінку максимально можливих фінансових втрат за визначеного рівня ймовірності. Особливо актуальний при плануванні експортних операцій та управлінні валютними ризиками.

#### *2. Методи якісного аналізу фінансових ризиків:*

2.1. SWOT-аналіз ризикового середовища. Дозволяє комплексно оцінити сильні та слабкі сторони підприємства, а також зовнішні загрози та можливості, включаючи ризики глобалізації.

2.2. PESTLE-аналіз. Враховує політичні, економічні, соціальні, технологічні, природно-кліматичні та правові фактори ризику. Цей метод є одним із найефективніших для аграрного сектору, зважаючи на чутливість до зовнішніх впливів.

2.3. Експертні оцінки. Застосовується, коли кількісні дані є недостатніми. Система експертних опитувань дозволяє формувати шкалу ймовірності ризиків, визначати їх пріоритетність та очікувані наслідки.

### 3. Інтегровані методи системного аналізу ризиків:

3.1. Картування ризиків (Risk Mapping). Формує карту ризиків за рівнем ймовірності та масштабом наслідків. Для аграрного підприємства це ключовий інструмент визначення критичних зон: волатильність цін, кліматичні ризики, ризики зберігання продукції, кредитні ризики тощо.

3.2. Стрес-тестування. Дозволяє оцінити фінансову стійкість підприємства у разі настання кризових ситуацій — різкого зростання цін на ресурси, девальвації, втрати врожаю чи логістичних обмежень.

3.3. Моделі оцінки кредитоспроможності (Z-score, Taffler, Altman). Застосовуються для прогнозування ймовірності банкрутства та визначення рівня фінансової стабільності підприємства.

### 4. Цифрові інструменти і сучасні технології аналізу ризиків

В умовах цифровізації особливої значущості набуває застосування: Big Data для аналізу світових ринкових трендів; machine learning моделей для прогнозування цін сільськогосподарської продукції; GIS-технологій для оцінки кліматичних і земельних ризиків; ERP-систем для моніторингу фінансових потоків і зниження операційних ризиків; систем кібербезпеки для мінімізації ризиків втручання в фінансові дані [4].

Комплексне використання зазначених методів дає можливість: своєчасно ідентифікувати потенційні загрози; оцінювати масштаб можливих фінансових втрат; розробляти адаптивні стратегії реагування; підвищувати фінансову стійкість підприємства; забезпечувати стратегічну конкурентоспроможність в умовах глобалізації.

Таким чином, застосування науково обґрунтованих методів аналізу ризиків є ключовою умовою формування ефективної системи фінансової безпеки аграрних підприємств, що функціонують у надзвичайно динамічному і ризиковому середовищі світової економіки

### Література:

1. Давиденко Н. М. Фінансова безпека аграрних формуваль: монографія. Київ : ЦП «Компринт». 2013. 357 с.
2. Жукова Т. А., Басанець І. В., Плікус І. Й. Антикризове управління в забезпеченні фінансової безпеки бізнесу. *Вісник Сумського державного університету*. Серія Економіка. 2021. № 1. С. 58–67. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2021.1-7>
3. Мехед А. А., Варналій З. С. Фінансова безпека підприємств в умовах цифрової економіки. *Вісник університету банківської справи*. 2021 № 3. С. 55-61. DOI: [https://doi.org/10.18371/2221-755x3\(42\)2021253524](https://doi.org/10.18371/2221-755x3(42)2021253524)
4. Савицька О., Салабай В. Діджиталізація управління бізнесом підприємства в контексті розвитку індустрії 4.0 в Україні. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*. 2020. С. 62–63